

Cuprins

1. Eterna și fascinantă contabilitate	7
2. Cine are nevoie de contabilitate?.....	23
3. Mașina contabilă	35
4. Modelul contabil al unei entități	49
5. Tehnologia contabilă	69
6. Contabilitate managerială	83
7. Reglementările contabile	93
8. Sisteme informatice de gestiune a întreprinderii	125
9. e-Contabilitate	147

1. Eterna și fascinantă contabilitate

Ați întâlnit vreodată un copil care să vrea să se joace de-a contabilul sau să dorească să devină contabil?

Anonim, Internet

Muzicanții din Bremen: managerul, contabilul, auditorul și artistul

Se spune despre contabilitate că ar fi una dintre cele mai vechi meserii din lume. Mă rog, poate nu cea mai veche..., dar nici nu te poți aștepta la cine știe ce plăceri, dacă ești nevoit cumva să recurgi la serviciile unui contabil. Dimpotrivă, contabilitatea s-a „bucurat” de reputația uneia dintre cele mai dezagreabile materii, de neînțeles pentru cei din afara cercului restrâns al inițiaților. De-a lungul timpului, contabilul a dobândit faima unui fel de *niebelung* al numerelor, respectat și detestat în același timp, de

cele mai multe ori un personaj ursuz și lipsit de imaginație. Nici prea multe bancuri nu s-au făcut pe socoteala lui. V-o spune asta un inginer.

Împrejurările m-au făcut, însă, nevoit să mă apropiu de contabilitate, poate mai mult decât mi-aș fi dorit. Am avut surpriza să constat că lucrurile nu sunt chiar atât de complicate cum încearcă chiar contabilii să ne facă să credem că sunt. Poate nu o să vă vină să credeți, dar contabilitatea, mai precis acea parte a contabilității care se ocupă de înregistrarea și evidența tranzacțiilor, este un aparat matematic extrem de simplu și care ar putea fi considerat un precursor al algebrei.

În anul 1990, împreună cu câțiva colegi, foști ingineri-cercetători ca și mine, am constituit una dintre primele companii private care activau în domeniul informaticii de gestiune. Am fost puși, astfel, în situația de a fi atât beneficiari, cât și furnizori de contabilitate. S-a improvisat mult în acele vremuri, nici instituțiile și nici contabilii nefiind familiarizați cu problemele specifice unei companii private. Noțiunea de „capital” era o grozăvie la fel de monstruoasă precum „moșierii” sau „monarhia”. Adoptarea noului sistem de contabilitate, de fapt revenirea la un sistem de contabilitate destinat unei economii de piață (s-a optat pentru modelul francez, dar nu cred că a fost cea mai fericită alegere), nu a rezolvat problema imediat, cum s-ar fi dorit, din cauza unei susțineri instituționale destul de precare. Fiecare înțelegea ce vroia și se descurca cum putea. „Ce-i aia TVA? Noi nu am plătit așa ceva niciodată, ăsta-i pentru privați” îmi spunea, prin 1996, directorul „economic” al unei mari întreprinderi de stat.

Componenta centrală a unui sistem informatic de gestiune este modulul de contabilitate generală. Implementarea unor pachete de programe, special dezvoltate în acest scop de mari companii din domeniul tehnologiei informației, presupunea adaptarea acestora la reglementările din România și la obiceiurile

întreprinderilor locale. Cu această ocazie, am constatat însă că informaticienii nu prea știau contabilitate, contabilii nu prea știau informatică, iar „managerii” nu prea știau nici una, nici alta.

Sunt nenumărate situațiile în care un antreprenor, comerciant, manager, inginer, avocat, arhitect sau oricare alt întreprinzător, fără studii de specialitate, să fie nevoit să înțeleagă și să evalueze niște rapoarte financiare, ca apoi, pe baza lor, să ia decizii de natură economică. Cartea de față se adresează aceluia care se tem că, la fel ca și cu matematica din liceu, nu vor fi niciodată în stare să înțeleagă contabilitatea. Cei eventual interesați nu au la dispoziție decât cărți de specialitate, scrise într-un limbaj academic, cărți destinate, în primul rând, celor care vor să devină contabili de meserie. Ca lucrurile să fie mai ușor de înțeles, am optat pentru o abordare diferită de cea tradițională și sunt foarte multe aspecte care nu vor fi amintite decât în treacăt sau deloc, suficient însă, zic eu, pentru înțelegerea problemelor gestiunii unei entități, de la tradiționalele înregistrări contabile până la, de ce nu, interpretarea situațiilor financiare: funcționarea mașinii contabile, principiile și reglementările contabile, informatizarea integrată a tuturor activităților unei entități.

Ceea ce mi-am propus aici ar trebui să facă, de fapt, școala. Un curs elementar de contabilitate ar fi mai util decât multe capitole de matematică cu care nu ne mai întâlnim niciodată. Dorința mea este ca cei care citesc cartea, să ajungă să nu se mai simtă stânjeniți în preajma unor contabili și ca oricând să fie în stare să facă față onorabil unor inspecțiști fiscali (ceea ce însă nu le doresc neapărat să li se întâmple).

Ce este și cum a apărut contabilitatea

Toți suntem obligați, la un moment dat, să fim puțin contabili, să ne socotim banii pe care îi câștigăm și pe care îi cheltuim, ce am avut și ce am pierdut. Facem, fără să știm, ceea ce se numește contabilitate în *partidă simplă*, care tratează de fapt o singură unitate gestională care poate fi numită și „cont” (*account*). În cazul unor situații complexe, în care sunt implicate mai multe unități gestionale, trebuie recurs la ceea ce este cunoscut sub numele de contabilitate în *partidă dublă* și care operează cu mai multe conturi. Vom vedea, însă, că trecerea de la partida simplă la partida dublă se face extrem de ușor.

Cu ajutorul contabilității în partidă dublă pot fi înregistrate, în mod cronologic, toate operațiile efectuate în interiorul unei entități, precum și tranzacțiile entității cu partenerii ei externi (furnizori, clienți, bănci, administrație publică etc.). Acest lucru este posibil deoarece toate categoriile economice care sunt obiect al tranzacțiilor și-au găsit, prin exprimarea lor în bani, o unitate de măsură comună. Astfel moneda, reprezentând un mijloc de schimb, este, în același timp, și o „*unitate de cont*”. Tranzacțiile se înregistrează în așa-numitele „*registre contabile*” (se mai numesc și „evidențe contabile”). Pe baza înregistrărilor contabile, se întocmesc periodic „*situații financiare*” (bilanț, cont de profit și pierderi, fluxuri de numerar).

Contabilitatea are la bază un aparat matematic foarte simplu, aparat pe care l-am numit „*mașină contabilă*” și care prezintă câteva proprietăți remarcabile. Cu ajutorul acestui aparat pot fi modelate procese conservative, în care nu se câștigă și nu se pierde nimic. Cum poate fi utilizat un asemenea instrument pentru modelarea activităților economice ale unei entități, care se presupune că produce ceva, vom vedea la timpul potrivit. Mașina contabilă ar putea fi considerată un fel de strămoș al algebrei

și de aceea, probabil că, nu matematicianul era perceput ca omul cu cifrele, ci „socotitorul”, cum mai era numit contabilul pe vremuri.

Despre când și cum a apărut contabilitatea, se știe destul de puțin. Au fost descoperite înregistrări contabile care datează de acum mai bine de 4000 de ani. Aceste înregistrări erau destinate evidențierii unor operațiuni comerciale sau a unor datorii. Evident că erau înregistrări în partidă simplă. În secolul al VII-lea, în lumea islamică erau semnalate anumite practici contabile, la rândul lor inspirate, probabil, de culturile romană și persană. Cum, cine și când a făcut trecerea de la contabilitatea în partidă simplă, la partida dublă nu se știe exact, oricum am putea spune că a avut o idee pe cât de simplă, pe atât de genială. Există indicii că partida dublă se folosea în mod curent la Florența, încă din secolul XIII. Călugărul franciscan Luca de Pacioli, care a fost și matematician, are meritul de a fi sistematizat și prezentat pentru prima oară principiile și tehnicile contabilității în partidă dublă, într-o lucrare publicată la Veneția în 1494. Tot el este cel care prezintă unele modele de registre contabile, definește câteva clase de conturi și enunță și primele reguli deontologice: „*Contabilul nu se va duce la culcare decât după ce totalul debitelor devine egal cu totalul creditelor*”. Contabilitatea în partidă dublă s-a răspândit, totuși, relativ lent, există țări în care unele companii au adoptat-o de abia la sfârșitul secolului XIX.

E momentul să dăm o primă definiție contabilității. Conform *American Institute of Certified Public Accountants*, contabilitatea este „*arta de a înregistra, clasifica și însuma într-o manieră semnificativă și în expresie bănească, tranzacții și evenimente care, cel puțin în parte, au caracter financiar, precum și de a interpreta rezultatele*”.

Limitat la început la nevoile gestionării unor afaceri individuale, rolul contabilității s-a lărgit treptat, acoperind nevoile de

informare ale partenerilor economici, ale administrației publice și ale societății civile. De aceea, trebuie făcută distincția dintre „contabilitatea financiară”, care furnizează informații de interes public, și „contabilitatea managerială”, care oferă date și rapoarte pentru uzul managementului întreprinderii și care, de regulă, au un caracter privat.

Despre principii contabile și cine face regulile

Vom folosi termenul de „entitate” pentru a denumi orice structură care trebuie gestionată și poate astfel deveni obiect al contabilității: întreprindere, instituție, organizație etc. De regulă, o entitate este delimitată gestional prin atribuirea unei personalități juridice.

Până nu demult activitatea contabilă se limita la completarea cât mai corectă a registrelor contabile (contabilitate primară, *book-keeping*). Pe măsură ce s-au dezvoltat procesele din interiorul entităților și s-au diversificat relațiile dintre acestea, a crescut și nevoia reflectării în contabilitate a unor activități mai complicate. Cu timpul, pe baza înregistrărilor contabile, a fost posibilă punerea în evidență a performanțelor economice ale unei entități, a stării patrimoniului ei, a resurselor. Contabilitatea devine interesantă și pentru fisc, atât patrimoniul, cât și rezultatele, putând constitui obiect de impozitare.

Pe măsură ce peisajul economic devenea mai complex, entitățile nu mai puteau fi tratate ca unități izolate și era nevoie de mijloace care să permită atât verificarea integrității patrimoniului, cât și compararea rezultatelor cu cele ale altor entități. Au fost elaborate și adoptate o serie de *principii și reglementări contabile*,

prin care să se fixeze cadrul general, limitele și precauțiile necesare pentru elaborarea așa-numitelor „*situații financiare*” destinate prezentării sintetice a stării și performanțelor unei entități. Dacă *mașina contabilă*, de care am amintit, are un caracter universal, regulile de bază de efectuare a înregistrărilor contabile rămânând nemodificate de secole, nu la fel stau lucrurile cu principiile și reglementările contabile care au evoluat de-a lungul timpului și diferă de la țară la țară, în funcție de sistemul economic și de tradițiile culturale. Ca să ne putem folosi de un automobil, trebuie obligatoriu să învățăm tehnica conducerii. Dar asta nu este suficient pentru a putea circula pe drumurile publice; va trebui să cunoaștem și să respectăm anumite reguli de circulație. Cel mai bun pilot de curse poate fi amendat pentru nerespectarea regulilor de circulație. Putem fi sancționați la cea mai mică abatere sau putem să nu fim „prinși” chiar și după multe și flagrante încălcări ale regulilor de circulație. După cum și polițiștii pot fi mai mult sau mai puțin îngăduitori.

Primele reglementări juridice privind contabilitatea apar în secolul XVII, în Franța, când se impune obligativitatea întocmirii registrelor contabile în partidă dublă, registre care ofereau în același timp statului posibilitatea să controleze și să taxeze activitățile economice. În paralel cu procesul de stabilizare a legislației cu privire la formele juridice de organizare a societăților comerciale, din a doua jumătate a secolului XIX, în Germania, apoi în Franța, are loc și un proces de clarificare a reglementărilor contabile. Spre sfârșitul secolului al XIX-lea, sunt create primele instrumente ale contabilității analitice sau de gestiune.

Sarcina adoptării unor principii și reglementări contabile și-au asumat-o organizațiile profesionale ale contabililor, care încep să se constituie în secolul XX. Una dintre primele organizații de acest fel este ACCA – *The Association of Chartered Certified Accountants* – înființată în 1904, în Anglia. În prezent, în fiecare

țară există una sau mai multe organizații ale experților contabili (numiți și contabili profesioniști sau contabili calificați). În unele țări, apartenența la o astfel de organizație conferă automat calitatea de contabil certificat. La noi, este suficientă licența acordată de o instituție de învățământ acreditată în specialitatea *contabilitate*. La începuturi, contabilii au activat ca profesioniști independenți, au apărut apoi parteneriatele cu răspundere limitată care, prin fuziuni și achiziții succesive, au evoluat spre mari companii, acestea oferind servicii profesionale de contabilitate și audit. În același timp, o mare parte a contabililor activează ca salariați în companii private, instituții financiare sau administrație publică. În prezent, numai în SUA sunt înregistrați mai mult de un milion de contabili profesioniști și auditori; numărul lor în întreaga lume ar putea fi cam de patru ori mai mare.

În ultima vreme, din cauza ritmului rapid al industrializării, al diversificării formelor de acționariat, dar și datorită unor evenimente nedorite, precum crizele economice, nevoile de informare au crescut. În același timp, au crescut în importanță dimensiunile sociale și politice ale informațiilor furnizate de contabilitate. Principalii beneficiari ai acestor informații sunt investitorii (actuali sau potențiali), statul (administrația fiscală), partenerii comerciali (clienții, furnizorii), salariații, managementul, precum și societatea civilă.

În condițiile globalizării, devine din ce în ce mai important ca principiile și reglementările contabile să fie, pe cât posibil, aceleași pentru toată lumea. În ultimul timp, diferite organizații naționale și internaționale, s-au angrenat într-un proces concertat, de uniformizare a reglementărilor contabile. Acest proces este cu atât mai dificil cu cât există practici naționale diferite, cu puternice rădăcini culturale. Procesele de elaborare a standardelor de contabilitate sunt coordonate de Consiliul pentru Standarde Internaționale de Contabilitate *IASB (International Accounting*

Standards Board). În prezent, sunt adoptate 41 de standarde de contabilitate IAS/IFRS. Acestea au fost preluate și de Uniunea Europeană și sunt în curs discuții cu organismele americane de reglementare care elaborează standarde similare, ghidându-se după principiile GAAP (*Generally Accepted Accounting Principles*), pentru eliminarea inconsistențelor și crearea unui sistem unic de reglementare cu acoperire internațională.

În conformitate cu standardele internaționale de contabilitate, principalul obiectiv al contabilității îl reprezintă „*prezentarea unei imagini fidele a situației financiare și a performanțelor unei entități*” în folosul tuturor celor care ar putea fi interesați: investitori, salariați, clienți, furnizori, autorități etc. Ideea „imaginii cât mai corecte” apărea pentru prima dată în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. La „fidelitatea” imaginii contribuie, în primul rând, profesionalismul contabilului care trebuie să se asigure că înregistrările sunt făcute fără greșală. Dar, un element la fel de important pentru fidelitatea imaginii o reprezintă „*valoarea*”, exprimată în monedă, a diverselor categorii care constituie obiectul tranzacțiilor, valoare care ar trebui să fie apreciată cât mai corect. În economiile de piață capitaliste, se consideră că „*valoarea justă*” sau „*valoarea corectă*” (*fair value*) este dată de prețul rezultat din jocul cererii și al ofertei pe o piață liberă. Din păcate, acest preț depinde de momentul în care și de locul unde se formează. Să nu vorbim de imposibilitatea de a determina prețul unor produse ale căror piețe sunt inactive sau nu există deloc. Până la urmă, informația pe care o oferă contabilitatea ajunge să depindă de o serie de factori interni și externi care nu sunt sub controlul entității. De-acum problemele devin extrem de delicate, pot da bătăi de cap chiar și contabililor experimentați. În economiile planificate, lucrurile erau mult mai simple, prețul fiind „calculat” plecând de la valoarea materialelor și a muncii înglobate în produs fără a se ține seama de realitatea pieței.